

Genişletilmiş Özet

Giriş

Madde kullanımının yasadışı olma durumunun yanı sıra kullanım etkisiyle de farklı suçların işlenmesinde risk faktörü oluşturması, madde-suç ilişkisinin önemini artırmaktadır. Madde suç ilişkisinin yasal sonuçlarını yürüten temel kurumların başında denetimli serbestlik hizmetleri gelmektedir. Bu çalışmada Dünya'daki farklı ülkelerdeki denetimli serbestlik hizmetleri özellikle yasadışı madde kullanımı özelinde karşılaştırmalı olarak ele alınacak olup, Türk denetimli serbestlik hizmetleriyle olan söz konusu karşılaştırmanın yanı sıra alandaki ilgili literatür verilerinin sunulması hedeflenmektedir.

Yöntem

Bu araştırma farklı ülkelerdeki denetimli serbestlik sistemlerinin kıyaslanmasının yanı sıra madde kullanımı nedeniyle verilen denetimli serbestlik kararları hakkında literatürdeki araştırma bulgularını içeren geleneksel bir derlemedir. Bu çalışmada, farklı ülkelerdeki denetimli serbestlik hizmetleri, kapsam, tarihçe, kurumsal yapı, psiko-sosyal müdahaleler, cezaevinde denetimli serbestlik hizmetleri, gönüllü çalışanlar, hüküm öncesi raporlar, suçlu mağdur arabuluculuğu, hizmet içi eğitimler, uzmanlaşmış uyuşturucu mahkemeleri açısından kıyaslanmıştır. Tüm ülkelerdeki sistemleri kıyaslanmanın imkânsızlığı, kapsamı daraltmayı gerekli kılmaktadır. Bazı başlıklar (uyuşturucu mahkemeleri vb.) kimi ülkelerde yer almamaktadır. Ülkelere ayrıca kıyaslanabilir bilgi içeren dokümanlara erişime göre karar verilmiştir. İngilizce ya da Türkçeye çevrilmiş dokümana ya da web sitesine erişilemeyen ülkeler kapsam dışı bırakılmıştır.

Bulgular

Madde kullanımına yönelik hizmetlere ilişkin literatürde yer alan çalışmalarda kamusal tedbir altında bulunan bireylere yönelik olarak farmakolojik tedavilere ilişkin kesin sonuçlara varmanın zorluklarından söz edilmektedir. Araştırmalar arasında test edilen madde, örnekleme yöntemleri ve sonuçların nasıl ölçüldüğüne ilişkin çeşitlilikler mevcuttur.

Denetimli serbestliğin amacı birçok ülke mevzuatında ortak şekilde yeniden suç işlemenin önlenmesi odağında yer almaktadır. Mevzuat olarak incelendiğinde yasadışı madde kullanımı konusundaki denetimli serbestlik tedbir kararları birçok ülkede Türkiye'dekine benzer şekilde cezanın ertelenmesi yoluyla olmaktadır. Mevzuat açısından; kapsamın dışında, kullanılan bağımlılık yapıcı maddenin türü açısından da ülkeler arasında uygulanan denetimli serbestlik tedbirlerinin farklılık ve benzerlikler içerdiği görülmektedir. Türkiye'deki denetimli serbestlik hizmetlerinin 2005 yılındaki ceza reformu ile başladığı göz önünde bulundurulduğunda, Hollanda ile arasında birçok Avrupa ülkesi ile olduğu gibi 180 yıldan fazla bir zaman farklı bulunduğu görülmektedir. Ancak Letonya gibi denetimli serbestlik hizmetlerinin başlangıcında benzer yıl deneyimi olan Avrupa ülkeleri de mevcuttur. Denetimli serbestlik hizmetleri ülkeler arasında hem yapısal hem de işlevsel anlamda farklılık göstermektedir. Yapısal olarak Türkiye'de denetimli serbestlik hizmetleri İsveç, Belçika ve Hırvatistan'da olduğu gibi bir kamu kurumu iken, Avusturya'da özel sektör tarafından yürütülmektedir. Hollanda'da ise söz konusu hizmetler, Güvenlik ve Adalet Bakanlığı öncülüğünde ve temelde üç farklı kurum ve bu kurumlara bağlı alt kuruluşlar tarafından yerine getirilmektedir.

Madde kullanımına odaklanan uzmanlaşmış mahkemeler birçok ortamda uluslararası olarak yer almaktadır. Uyuşturucu mahkemelerinin aslında denetimli serbestliğin bir türü olduğunu belirten çalışmalar olduğu gibi, alternatif bir ceza sistemi olduğunu iddia eden araştırmalar da mevcuttur. Uyuşturucu mahkemeleri suçun tekrarı, uyuşturucu sorununa müdahale, tedavideki başarı, tedavinin fayda ve maliyeti, kaynakların kullanımındaki etkinlik, sosyal entegrasyon gibi birçok yönden değerlendirilmiş ve sonuçta geleneksel cezalandırıcı yöntemlere kıyasla daha pozitif sonuçlar ortaya koyduğu gösterilmiştir. Ancak uyuşturucu mahkemelerinin etkinliği konusunda net sonuçlara varmak, bu mahkemeler kimin katılımının uygun olduğu, kimin yönlendirme yapabileceği ve sunulan programlar yönünden çeşitlilik arz etmesinden etkilenmektedir. ABD'de yapılan birçok çalışma ve uluslararası örgüt raporları kapsamında, uyuşturucu mahkemelerinin temel felsefesinin ortak olduğu fakat bazı yönlerden farklı olabilecekleri vurgulanmaktadır. Genellikle katılım hapis cezasına bir alternatif olarak önerilmektedir ve hem mahkemeye hem tedavi sağlayıcıları ile denetimli serbestliğe düzenli katılımı kapsamaktadır. Pozitif testler ya da tedbiri tamamlayamama için yaptırımlar ve gelişim ile tamamlama için ödüller içeren bir sistemdir. Türkiye'de uzmanlaşmış mahkemeler olmamakla birlikte, pozitif testlerin ya da tedbiri tamamlayamamanın yaptırımları yönüyle süreç benzerlik göstermektedir.

Farklı ülkelerde madde kullanımına yönelik psiko-sosyal müdahaleler kapsamında yürütülen bireysel ve grup müdahalesi programları yer almaktadır. Programların büyük çoğunluğu bilişsel davranışçı yaklaşım temellidir. Birçok ülkede denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında risk ihtiyaç modeli kullanılmaktadır. Türkiye'deki önleyici faaliyetler ikincil ve üçüncül önleme seviyesinde iken kimi ülkelerde birincil önleme faaliyetlerinin de denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında ayrıca yürütüldüğü görülmektedir. Mağdur suçlu arabuluculuğu hizmetleri Letonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Avusturya gibi ülkelerde denetimli serbestlik kapsamında yürütülürken Türkiye'de denetimli serbestlik hizmetlerinden uzlaştırma adı altında bağımsız olarak yürütülmektedir.

Sonuç

Bu araştırma, Türk denetimli serbestlik hizmetleri ile farklı ülkelerdeki madde kullanımına yönelik denetimli serbestlik uygulamalarını kıyaslamayı ve ilgili alandaki literatür verilerini sunmayı amaçlamaktadır. Denetimli serbestlik altında olan madde kullanımı sorunu olan bireylere yönelik literatür incelendiğinde tedavi türleri ve müdahaleler açısından heterojen sonuçlara erişildiği ve bu durumun net sonuçlara varılmasına engel teşkil ettiği görülmektedir. Ayrıca farklı ülkelerdeki denetimli serbestlik sistemleri arasında; kapsam, tarihçe, kurumsal yapı, psiko-sosyal müdahaleler, cezaevinde denetimli serbestlik hizmetleri, gönüllü çalışanlar, hüküm öncesi raporlar, suçlu mağdur arabuluculuğu, hizmet içi eğitimler, uzmanlaşmış uyuşturucu mahkemeleri açısından birçok farklılık ve benzerlik bulunduğu değerlendirilmektedir.

Uyuşturucu mahkemesi sisteminin özellikle fayda-maliyet analizi, program paydaşları ve alternatif uygulamaları çerçevesinde değerlendirilerek, hali hazırda uygulanan denetimli serbestlik sistemine entegre edilmesinin kısa ve uzun vadede oldukça faydalı sonuçlar vereceği değerlendirilmektedir. Denetimli serbestlikte madde kullanımı dünya genelinde araştırma bütçelerinde önemli seviyede yatırımın olduğu bir alan olarak görülmektedir. Denetimli serbestlik hizmetleri, özellikle uzun süre madde kullanımı olan, eşlik eden ruhsal sorunları mevcut ve tedavi başvurusu olmayan madde kullanıcılarının kamu destek sistemleriyle irtibat kurdukları önemli bir noktadır. Ayrıca denetimli serbestlik hizmetlerinin giderek artan oranda alkol/madde tedbirleri ve psikiyatrik tedavi tedbirlerine dahil olduğu belirtilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, madde kullanımı ve denetimli serbestlik üzerine yapılan araştırmalar oldukça önemli görünmektedir.